

סוף הדו"ח של עורך „העולם הזה“ על שיחותיו עם המדינאים הבריטיים והאמריקאיים המנהלים יוזמת המעצמות

זהו סיום דיווחו של אורי אבנרי על שיחותיו עם ראשי המדינות האמריקאית והבריטית, וכיניהם השר לורד קארדון, ראש המשלחת הבריטית באו"ם ומשתתף בשיחות הארבע; השר צ'רלס יוסט, ראש המשלחת של ארצות-הברית באו"ם ומשתתף בשיחות הארבע; סגן-שרי-החוץ האמריקאי יוסף סוסקו, מנהל שיחות שתי המעצמות בווינגטון; אנשי הצוות של הנרי קיסינג'ר, היועץ לענייני ביטחון לאומי של הנשיא ניקסון בבית הלבן, ובראשם הארולד סונדרס, האחראי לענייני המזרח-התיכון.

שיחות אלה הקיפו כעשרים אישים מרכזיים. רק השגריר הסובייטי, יוסף מאליק, סירב להיפגש עם אבנרי.

כל השיחות התנהלו תוך התחייבות שלא להביא דברים בשם אומריהם. לעומת זאת ניתנה לאבנרי הרשות לפרסם את הדברים שנאמרו בצורת התרשמותו שלו מעמדת המעצמות.

מה יקרה אם תיכשל יוזמת ארבע המעצמות להשכנת השלום במרחב — אם באשמת הערבים, אם באשמת ממשלת-ישראל? כל בעלי שיח — אמריקאים ובריטים, אישים רשמיים והוגי-דעות בלתי-רשמיים — היו תמימים לחלוטין בנקודה זו. אפשר לסכם את דעתם במילים: אחרי נסיון זה — המכיל. תוך כמה חודשים יגיע המרחב, ואולי העולם כולו, לעברי מי פחת של שואה.

שואה זו יכולה ללוש צורות שונות. צורה אחת היא מלחמה חדשה בין ישראל וארצות-ערב. במיקרה זה עלולה ברית המועצות, בניגוד לרצונה, להיגרר לתוך הרפתקה צבאית. ארצות-הברית תעמוד אז בפני הברירה אם להסתכן או לנטוש את בעלי-בריתה, ובכללן ישראל.

אחרת: המבול!

„הזמן עבר, ונסתבר שמן המיובנים של השגריר יארינג לא יוצא כלום. במשך שנה וחצי לא הזיז את שני הצדדים אפילו במילימטר אחד.“

„בתשינגטון נוכחו לדעת כי המצב הולך ומחמיר, בייחוד עם התעצמותם של אירגוני הפידאיון מבחינה פוליטית וצבאית. „נסתבר כי גם הסובייטים גילו דאגה רבה, וכך נולד הרעיון שיתוף-פעולה בין שתי המדינות לשם מציאת הסדר בין הצדדים.“

„כל זה התגשם בשנה האחרונה של שילטונו של ג'ונסון. ולטר רופטוב היה שותף לגישה החדשה, יחד עם כל שאר האנשים בבית הלבן שעסקו בענייני המזרח התיכון.“

„אבל ג'ונסון לא יכול היה לפעול. הוא ידע שבזמן הקצר שותר לו יוכל לטפל רק בכמה עניינים, ולכן נתן עדיפות ראשונה לבעיית ויאט-נאם ולבעיות פסקליות בארצות-הברית. הוא השאיר את בעיית המזרח-התיכון ליורשו. „בינתיים הגישו הסובייטים לממשלת ג'ונסון איגרת, שהיתה מעין פתיחה ליוזמת המעצמות. ג'ונסון דחה את מתן התשובה, והשאיר את העניין לניכסון.“

„בשנכנס ניקסון לתפקידו, כבר היה הכל מוכן. הנרי קיסינג'ר בבית הלבן, סוסקו במשרד-החוץ ויוסט באו"ם היו כולם שותפים לגישה החדשה, והם נתקלו ביחס אוהד ביותר מצד עמיתיהם הסובייטיים.“

„עריצות של גוויות או אשא ואתן“

יש להוסיף לכך גורם, שנעלם לעיתים מעיני הדיפלומטים — מצב-הרוח המתפתח בארצות-הברית עצמה. זהו גורם בעל חשיבות עליונה.

תהיה זאת טיפשות פושעת להתעלם מן הסכנות הנוראות הכרוכות בו לגבי עתיד ישראל.

בעיקבות מלחמת ויאט-נאם, בה נופל מיטב הנוער האמריקאי ללא שום מטרה הנראית לעין, גובר באמריקה הרצון הכללי להסתלק מהתחייבויות בעולם.

יחד עם זאת, גובר הרצון למצוא נקודות משותפות להסכמה עם ברית-המועצות, כדי למנוע בעתיד הסתבכויות נוסח ויאט-נאם.

כל מעשה של הנשיא, שיצמצם את ההתחייבויות של אמריקה בי חו"ל, שיקטין את סכנת המלחמה ושיגביר את ההסכמה עם ברית-המועצות, יהיה פופולרי ביותר.

כל מעשה של הנשיא בכיוון ההפוך, שיגביר את הפער בין ארצות-הברית וברית-המועצות ואת הסכנה של הסתבכות צבאית אמריקאית בחו"ל — יהיה בלתי-פופולרי ביותר.

משום כך נהנית יוזמת המעצמות מפופולריות רבה באמריקה — והתעמולה הנגדית של המנגנון הציוני נכשלה לחלוטין.

מכיוון שהשלום בתיאט-נאם הוא עדיין רחוק, וקשה מאוד לצאת מן התיסבוכת הנוראה שנוצרה שם, גדול עוד יותר הפיתוי של ניכסון להשיג הישג של שלום במזרח-התיכון, ובצורה זאת לקבוע עובדה מוחשית של שותפות אמריקאית-סובייטית למען השלום.

זהו הכוח הפסיכולוגי העומד מאחורי שיחות-הארבע — ובעיקר

כך או כך — סכנה של עימות אמריקאי-סובייטי, ואפשרות של מלחמת-עולם גרעינית, הדבר הנורא ביותר שאמריקאי יכול להעלותו על דעתו.

אלם השואה יכולה לבוא גם בצורה אחרת. „אירגוני הפידאיון אינם מסכנים כיום את ביטחון ישראל באופן ממשי, אמר לי אחד האישים. „אבל הם מסכנים את כל שאר הממשלות במזרח התיכון.“

„המלך חוסיין אמר כי הוא יכול עוד לשמור על שילטונו, מול הפידאיון, במשך חמישה-ששה חודשים נוספים, לכל היותר. אם עד אז לא יקום פיתרון, שיתקבל על דעת הציבור הערבי — הוא יפול.“

„אם חוסיין יפול, תיפול ממשלת לבנון. ייתכן מאוד כי מישטרו של עבדאל-נאצר יפול גם הוא תחת לחץ המאורעות.“

„בכל הארצות האלה ישלטו מישטרים בלתי-אחראיים, קיצוניים. תחיל תקופה של

אורי אבנרי

תהוו-והוה כללי במזרח התיכון. אירגוני-הפידאיון המלסטיניים יהיו הגורם המדורבן והמכריע, נושא להעצת ההמונים הערביים בכל הארצות.

„בקיצור, הכל יתמוטט. המישטרים הקשורים עם ברית-המועצות יפלו יחד עם המישטרים הקשורים עם ארצות-הברית. יהיה מצב כלדי של מלחמה ומהפכה, העלול להכניס את סין לזירה.“

„אין בכלל לתאר את הסכנות הכרוכות במצב זה — מצב שיסכן את שלום-העולם כולו. „לכן יעשו המעצמות את הכל כדי להביא פיתרון בחודשים הקרובים. הן יודעות מהי הברירה.“

הכחד מכני השואה

שקפה קאטאסטרופית זו לגבי עתיד המזרח התיכון משותפת, כנראה, לאמריקאים ולסובייטים. היא מסבירה מדוע נוצר שיתוף כה הדוק בין שתי מעצמות-העל. האינטרס המשותף למנוע שואה מאפיל על האינטרסים המנוגדים שלהם במרחב.

בפעם הראשונה מאז 1948, כששתי מעצמות-העל תמכו בהקמת מדינת-ישראל, יש שוב אינטרס משותף והשקפה משותפת לשתיהם. זוהי שעת-כיבוש — אולי בלתי-יחזורת, להשגת השלום.

לידתה של יוזמת המעצמות לא היתה אפשרית ללא פחד משותף זה. טעות היא לחשוב, כפי חושבים רבים, כי הנשיא ניכסון ויועציו הם שיזמו את הגישה החדשה. למעשה התגבשה גישה זו זמן ניכר לפני כן — בימי שילטונו של הנשיא ג'ונסון. כזכור, איתר לי צ'ארלס יוסט את הגישה הזאת עיד בשנה שעברה, בשיחתנו

שנערכה כמה שבועות לפני הבחירות לנשיאות. יוסט היה אז חבר המפלגה הדמוקראטית, ולא חלם על כי יקבל, תוך זמן קצר, מינוי של שר בממשלת ניכסון הרפובליקאי.

איך נולדה הגישה החדשה? אחד האישים הסביר לי את הלכי הרוחות שהשתררו

בתישינגטון בשלהי 1968: